

Князева Валерія
здобувачка першого (бакалаврського рівня) вищої освіти,
спеціальності 242 Туризм
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: Нестерчук Інна
к. г. н., доцент кафедри екології та географії

РОЗВИТОК ЕКОТУРИЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Екотуризм - це форма сталого туризму, яка спрямована на збереження природних екосистем, мінімізацію впливу на довкілля та залучення місцевих громад до охорони природних ресурсів. В умовах глобальної зміни клімату, деградації біорізноманіття та зростання туристичного потоку екотуризм набуває стратегічного значення як модель відповідального використання природних ресурсів. Метою цієї публікації є висвітлення ролі екотуризму як інструменту збереження довкілля, аналіз ключових принципів, викликів і практичних прикладів успішних ініціатив, а також рекомендації щодо інтеграції екотуристичних практик у національні та регіональні стратегії сталого розвитку.

Екотуризм походить від концепції сталого розвитку, що поєднує збереження природних і культурних ресурсів із задоволенням туристичного попиту. На відміну від традиційного туризму, який часто призводить до перенавантаження природних територій, екотуризм акцентує увагу на: екологічній освіті туристів; підтримці природоохоронних проєктів; заходах зі зменшення негативного впливу.

Поняття «екотуризм» включає не лише відвідування унікальних природних об'єктів, але й відповідальність за підтримання їх екологічної стійкості [1, 2].

Екотуристична діяльність ґрунтується на чітких принципах, серед яких:

1. Повага до природних екосистем і культурної спадщини місцевих громад.
2. Освітня складова — формування екологічної свідомості.
3. Мінімізація впливу на природу (утилізація відходів, енергоефективність).

4. Підтримка місцевого економічного розвитку (робота з місцевими гідами, використання локальних послуг).

Таким чином, екотуризм не лише пропонує альтернативу масовому відпочинку, а й є механізмом для збереження біорізноманіття та екологічних функцій територій.

Екотуризм сприяє збереженню довкілля через кілька важливих механізмів:

➤ **Фінансова підтримка природоохоронних заходів.**

Платні екотури, добровільні внески туристів і частина доходів від екотуризму можуть бути спрямовані:

- на охорону природних заповідників;
- на моніторинг рідкісних видів;
- на відновлення деградованих територій.

Це створює сталий фінансовий механізм, що не залежить виключно від державних бюджетів.

➤ **Освітня функція.**

Екотуризм формує у туристів екологічну культуру та розуміння важливості збереження природи. Освітній компонент екотуризму включає:

- екскурсії з поясненням екосистемних процесів;
- інтерпретаційні центри;
- інтерактивні заходи щодо відповідального відпочинку.

Такий підхід сприяє зміні поведінкових моделей туристів, зменшенню байдужості до екологічних проблем.

➤ **Соціальний та культурний аспект.**

Участь місцевих громад у плануванні та реалізації екотуристичних програм забезпечує:

- збереження традиційних знань;
- зміцнення культурної ідентичності;
- економічну мотивацію для збереження природних ресурсів.

Це дозволяє уникати конфліктів між місцевими мешканцями та туристичною індустрією.

Хоча екотуризм має значний потенціал для збереження довкілля, існує низка викликів, що обмежують його ефективність: *перевантаження природних територій* (попри екологічні наміри, велика кількість відвідувачів може призвести до ерозії ґрунтів, забруднення води та порушення звичного середовища тварин); *відсутність*

стандартизації (недостатня узгодженість екологічних стандартів на національному та міжнародному рівнях ускладнює оцінювання реального впливу екотуризму); *нерівні економічні вигоди* (часто прибутки від туризму концентруються в руках зовнішніх операторів, а не місцевих громад, що знижує мотивацію щодо збереження навколишнього середовища) [3-5].

Практичні приклади успішних ініціатив:

➤ *національні парки з моделями сталого управління* (країни, які впроваджують системи квотування, екологічних податків та контролю відвідувань, показують кращі результати у збереженні біорізноманіття).

➤ *подолання викликів через співпрацю* (участь університетів, НУО та державних установ у розробці екотуристичних програм сприяє: розробці якісних екологічних маршрутів; підготовці фахівців-екогідів; формуванню платформи для обміну кращими практиками).

Це зменшує ризик негативного впливу на природу та забезпечує тривалу підтримку природоохоронних заходів.

Таким чином, екотуризм - це набагато більше, ніж просто форма подорожей. Це інструмент, який: інтегрує екологічну, соціальну та економічну складові; сприяє сталому розвитку; формує відповідальне ставлення до природних ресурсів.

Його успішна реалізація залежить від науково обґрунтованих стратегій, залучення усіх стейкхолдерів та інтеграції екологічної освіти у весь туристичний процес.

Список використаних джерел:

1. Buckley, R. (2025). *Sustainable tourism: Research and pathways for practice* (2nd ed.). Routledge.
2. Honey, M. (2025). *Ecotourism and sustainable development* (Rev. ed.). Island Press.
3. United Nations Environment Programme & World Tourism Organization. (2025). *Global report on ecotourism and biodiversity conservation*. UNWTO.
4. Weaver, D. (2025). *Ecotourism* (4th ed.). Wiley.
5. Ziffer, K. (2025). *The complete guide to ecotourism planning and management*. Earthscan.
- 6.